

روزشمار جنگ

شنبه

۱۹ مرداد ۱۳۶۴

۲۲ ذیحده ۱۴۰۵

۱۰ اوت ۱۹۸۵

۵۵۳

وضع جبهه‌ها و نیز اطلاعاتی‌های نظامی ایران و عراق حاکی است که امروز هم نوعی رکود در همه جبهه‌های جنگ حاکم بوده و تنها تبادل عادی آتش میان دوطرف انجام می‌شده که در جبهه میانی (مهران و میمک) شدت بیش‌تری داشته است.^(۱)

۵۵۴

در خصوص اعلام تصمیمات کنفرانس سران عرب، نکته مهم این است که تصمیمات به‌صورت بیانی‌های هشدارآمیز علیه مواضع جمهوری اسلامی ایران و در تأیید مواضع و صلح تحمیلی مورد نظر عراق، انعکاس یافته‌است.

به گزارش رادیو ترکیه، "حسن دوم" شاه مراکش، پس از پایان کار کنفرانس کازابلانکا در یک مصاحبه مطبوعاتی گفته است: «در صورتی که ایران در مقابل درخواست‌های عراق، تن به صلح ندهد و به جنگ ادامه دهد، کشورهای عربی در مناسبات خود با آن کشور تجدید نظر خواهند کرد.» وی افزوده است: «بعد از این، تدابیر دیگری نیز در مورد ایران اتخاذ خواهد شد...»^(۲)

شیخ "صباح‌الاحمد" وزیر امور خارجه کویت، هنگام بازگشت از کنفرانس فوق‌العاده سران عرب به اهمیت نکات مربوط به جنگ ایران و عراق در بیانیه کنفرانس اشاره کرد و افزود: «نکات یاد شده به‌طور واضح موضع دسته‌جمعی اعراب را در ازای عراق برادر که حس قومی را منعکس می‌نماید، آشکار می‌سازد.»^(۳)

رادیو بی.بی.سی. نیز گزارش داد: «ملک "حسن دوم" پادشاه مغرب، اعلامیه منتشره که در پایان کنفرانس فوق‌العاده سران عرب صادر شد را دقیق‌ترین و فصیح‌ترین اعلامیه در جهت محکومیت ایران توسط اعراب، خواند و افزود (اعلامیه) ایران را به دلیل مساعی‌اش برای تسخیر خاک عراق و به دلیل نپذیرفتن پیشنهادهای صلح عراق، محکوم می‌نماید. ملک حسن افزود که هدف اینک آن خواهد بود که کمکی که بعضی کشورهای عرب به ایران می‌رسانند، کاهش داده شود گرچه انتظار نمی‌رود که این کمک کاملاً پایان یابد.»^(۴)

رادیو صوت الجماهير عراق هم گزارش داد: «طه یاسین رمضان» معاون نخست وزیر عراق، پس از شرکت در کنفرانس دارالبیضا، از نتایج مثبت کنفرانس اظهار خشنودی کرد و از موضع برادران عرب در قبال طرح عراق درباره جنگ و محکوم کردن ایران به خاطر ادامه تجاوزاتش به عراق و درخواست اکید آن‌ها از ایران که به جنگ خاتمه دهد، ستایش کرد و همچنین از کشورهای شرکت کننده که در روابط خود با ایران تجدیدنظر خواهند کرد و اقدامات ضروری را در این زمینه انجام می‌دهند، قدردانی نمود.^(۵)

۵۵۵

در پایان اجلاس فوق العاده سران عرب در مراکش - که بدون حضور پنج کشور لیبی، سوریه، الجزایر، لبنان، یمن برگزار شد - اظهارات مفسران در جمع‌بندی نتایج حاصله متفاوت است: بعضی آن را چندان جدی نگرفته‌اند. بعضی نیز به توجیه نتایج ضعیف آن پرداخته‌اند، از جمله یک تفسیر بی.بی.سی. - که نگاه مثبتی به این کنفرانس دارد - به عنوان نمونه آورده می‌شود:

«علی‌رغم تحریم پنج کشور تندرو عرب، نشست مزبور نتایج مثبتی به بار آورده است اما از طرف دیگر، این نتایج نباید باعث عمیق‌تر کردن اختلافات میان کشورهای شرکت کننده و پنج کشوری می‌شد که کنفرانس را تحریم کرده‌اند. ظاهراً این کنفرانس تحت شرایط موجود از هیچ تلاشی دریغ نکرد و شاید هم بیش از آنچه که بسیاری از ناظرین انتظارش را داشتند، موفق بود.

اصولاً همین قدر که کنفرانس علی‌رغم مخالفت شدید پنج کشور تحریم کننده آن، تشکیل شد، خود حائز اهمیت است زیرا نشان می‌دهد که کشورهای عربی میانه‌رو که اکثریت را در کنفرانس‌های مشابه داشته‌اند، دیگر حاضر به قبول این نیستند که یک اقلیت افراطی که از سال ۱۹۸۲ تا به حال مانع از تشکیل چنین کنفرانسی شده‌است، تصمیمات آنان را وتو کند. برای ملک حسین این یکی از مهم‌ترین جنبه‌های کنفرانس بود. وی قرار است در ماه نوامبر سال جاری مسیحی با رهبران ابرقدرت‌ها ملاقات کرده تا به آنان نشان بدهد که کشورهای عربی دیگر دست‌خوش نابه‌سامانی‌های یالتای جدید نخواهند شد.

گذشته از این، رهبران شانزده کشور عربی شرکت کننده در کنفرانس به چندین راه‌حل دیگر نیز برای از میان بردن اختلافات میان اعراب دست یافته‌اند. به علاوه، این کنفرانس تصمیم گرفت که در جنگ میان ایران و عراق پشتیبانی بدون قید و شرط خود را در اختیار عراق قرار داده و ایران را به دلیل سخت‌گیری و آشتی‌ناپذیری در برخورد با پیشنهادهای صلح بدون قید و شرط عراق، به شدت محکوم نماید.

کنفرانس همچنین تصمیم گرفت سازمان آزادی‌بخش فلسطین را طی بیانیه‌ای رسمی مبنی بر پشتیبانی کامل از این سازمان به عنوان یگانه نماینده مشروع فلسطینیان، پذیرفته و

حسن آزادی فعالیت سیاسی کامل برای آن قائل باشد. غیبت پنج کشوری که کنفرانس را تحریم کرده‌اند مانع از این شد که کنفرانس بتواند به وضع مثبتی در مورد توافق اردنی - فلسطینی برای فعالیت مشترک سیاسی جهت حفظ حقوق فلسطینیان نایل آید.

ظاهراً کنفرانس نتوانسته است سنت رسیدن به توافق را که سال‌هاست مانع رسیدن به صلح در خاورمیانه بوده است، از میان بردارد و به همین دلیل هم کنفرانس بالاخره بر توافق اردنی - فلسطینی رسماً صحنه نگذارد [نگذاشت] و نیز با پذیرفتن دوباره مصر به جامعه عرب، مخالفت ورزید و همچنین قبول نکرد که با مسئله صحرای غربی به عنوان یک مسئله مربوط به اعراب و نه مسئله مربوط به افریقا، برخورد کند، در صورتی که این‌ها از جمله مسائلی است که اکثریت کشورهای عربی بر سر آن‌ها اتفاق نظر دارند.^(۶)

۵۵۶

هیئت فلسطینی "جبهه نجات ملی" (متشکل از سرهنگ "ابوموسی" رهبر جنبش انقلابی فتح، "احمد جبرئیل" دبیرکل جبهه خلق برای آزادی فلسطین، "ابوماهر الیمانی" عضو دفتر سیاسی این جبهه و "فرحان ابوالهجا" رهبر جنبش الصاعقه) که در ایران به سر می‌برد در یک کنفرانس مطبوعاتی با حضور خبرنگاران داخلی و خارجی، نتایج دیدارهای خود با مسئولان جمهوری اسلامی ایران را تشریح کردند و به سؤالات خبرنگاران نیز پاسخ دادند. ابوموسی دبیرکل فرماندهی موقت "جنبش انقلابی الفتح" در مورد دیدار با مسئولان، گفت: «این اولین بار است که این هیئت از جمهوری اسلامی ایران دیدن می‌کند. ما در این دیدار بر هم‌پیمانی خود با انقلاب اسلامی ایران تأکید کرده و آن را در واقع پاسخی به اجلاس سران عرب در "کازابلانکا" می‌دانیم و اعلام می‌کنیم که انقلاب فلسطین دوستانی دارد و ایران پایگاه دوستان ماست و این پاسخی به توطئه‌گران می‌باشد.»

احمد جبرئیل دبیرکل جبهه خلق برای آزادی فلسطین "فرماندهی کل" نیز در پاسخ به سؤالی درباره گرایش جبهه ملی به ملی‌گرایی و این که «آیا آزادی فلسطین فقط به وسیله فلسطینی‌ها صورت خواهد گرفت یا به‌همت یک جبهه اسلامی»، گفت: «برای آزادی فلسطین باید کلیه نیروهای عربی و اسلامی و جنبش‌های آزادی‌بخش جهان تشریک مساعی نمایند.»

سپس "ابوماهر یمانی" عضو دفتر سیاسی جبهه خلق برای آزادی فلسطین، گفت: «کسانی که در کازابلانکا گرد هم آمدند، نمایندگان کشورهای عربی مرتجع که ارتباط قوی با امپریالیسم دارند، می‌باشند. آن‌ها می‌خواهند طرح امریکا و توطئه علیه انقلاب فلسطین و اعراب و توده‌های مسلمان را به اجرا درآورند. در این کنفرانس، کشورهای عربی مترقی و ضدامپریالیستی شرکت نکردند ... "شاه حسن" به اتفاق "صدام" و "حسنی مبارک" و "شاه حسین" و "یاسر عرفات" این اجلاس را برپا نمودند و این محور سعی می‌کند یک پیمان

علیه آرمان فلسطین و به نفع امپریالیسم و صهیونیسم را سامان دهد.» وی افزود: «ما نتایج این کنفرانس را محکوم می‌کنیم و یاسر عرفات نماینده ملت فلسطین نیست که در این کنفرانس و دیگر کنفرانس‌ها به نام فلسطین صحبت می‌کند.»

"فرحان ابوالهجا" عضو فرماندهی نیروهای الصاعقه نیز در مورد درگیری‌های اردوگاه‌های فلسطینی صحبت کرد و افزود که انقلاب اسلامی ایران نقش بارزی در جهت متوقف کردن درگیری در اردوگاه‌های فلسطینی، ایفا کرد.

سپس ابوموسی گفت: «هم اکنون شش سازمان فلسطینی عضو جبهه نجات ملی هستند و فقط یک سازمان در کنار عرفات می‌باشد و این سازمان هم توسط صدام پشتیبانی می‌شود.» احمد جبرئیل در مورد امکان افتتاح دفتری برای جبهه نجات ملی در تهران، گفت: «برادران در جمهوری اسلامی به خوبی عرفات را شناخته‌اند و اظهارات نخست‌وزیر ایران نشان‌دهنده این مسئله است. ... ما به مقامات ایرانی گفتیم که دفتر سازمان آزادی‌بخش فلسطین در تهران نماینده انقلاب فلسطین نیست بلکه این دفتر نماینده عرفات و خط اوست، لذا ما در انتظار این هستیم که برادران ما چه اقدامی برای تقویت روابط با جبهه نجات ملی انجام خواهند داد.»^(۷)

۵۵۷

به گزارش خبرگزاری لیبی، روزنامه "السفیر" امروز به نقل از منابع دیپلماتی در قاهره، نوشت که حکومت بعث عراق اخیراً از مصر اولین هواپیمای آموزشی از نوع "توکافو" را تحویل گرفته است. به‌نوشته السفیر، این هواپیما از جمله هشتاد فروند هواپیمایی است که قرار است مصر به عراق تحویل دهد.^(۸)

۵۵۸

به گزارش آسوشیتدپرس از آنکارا، قرارداد احداث دومین خط لوله نفت خام عراق از طریق خاک ترکیه، به عهده یک کنسرسیوم از کمپانی‌های ترکیه و ایتالیا (شرکت ایتالیایی "سایپم" و شرکت ترکیه‌ای "تک‌فن") واگذار شده است. این خط لوله قرار است نفت مناطق نفتی عراق را به ترمینال "یومورتالیک" در دریای مدیترانه منتقل کند. ... این دو شرکت پیشنهاد کرده‌اند در ازای ۲۲۵ میلیون دلار، ۷۲۰ کیلومتر از خط لوله را احداث کنند و تحویل دهند. این ۷۲۰ کیلومتر بخشی از خط لوله‌ای است که در خاک ترکیه قرار می‌گیرد. احداث دویست کیلومتر بقیه این خط لوله که در خاک عراق خواهد بود، به زودی به مناقصه گذاشته خواهد شد. این خط لوله قرار است به موازات خط لوله قبلی که در سال ۱۹۷۷ تأسیس شده است، کشیده شود. خط لوله اول، یک میلیون بشکه در روز ظرفیت انتقال نفت خام دارد و گفته می‌شود خط لوله دوم نیم میلیون بشکه در روز ظرفیت خواهد داشت.^(۹)

نشریه "میدل ایست اکونومیک دایجست" چاپ لندن، در مقاله‌ای "با عنوان "عراق نیروهای خود را برای پرداخت قروض بسیج می‌کند"، با اشاره به جنگ جدید فرسایشی ایران علیه عراق، این کشور (عراق) را در بازپرداخت بدهی‌های خود در آینده - به‌رغم راهاندازی خط لوله‌های عربستان و ترکیه - ناتوان خواند. در این مقاله آمده است:

«در حالی که جنگ ایران و عراق وارد ششمین سال خود می‌شود، عراق اکنون با دشمن جدیدی مواجه شده است. دولت صدام حسین پس از مستحکم کردن نیروی دفاعی خود در مقابل حملات ایران، مقابله با تلاش‌های ایجاد یک جنگ فرسایشی و استحکام بخشیدن به اقتصاد کشور جهت برآوردن نیازهای ضروری جنگ، اکنون با مسئله پرداخت قروض بین‌المللی درگیر است. پرداخت قروض که میزان آن‌ها به سطح بی‌سابقه و باور نکردنی رسیده است، از توانایی عراق در تأمین هزینه‌های جنگ که حداقل پانزده میلیون دلار در روز تخمین زده می‌شود، می‌کاهد. گفته می‌شود رقم واقعی قروض عراق حدود چهار میلیارد دلار است که حداقل ۲۵ میلیارد دلار آن متعلق به عربستان سعودی، کویت و سایر کشورهای حوزه خلیج فارس می‌باشد. گمان می‌رود میزان قروضی که پرداخت آن‌ها در سال ۱۹۸۳ به مدت دو سال معوق مانده و باید در سال جاری پرداخت گردند، حدود یک میلیارد دلار باشد. این مبلغ علاوه بر قسط‌هایی که عراق به فرانسه، آلمان غربی و انگلیس می‌پردازد، قرض پانصد میلیون دلاری عراق که به صورت وام از بانک‌های اروپایی دریافت شده بود، در سال ۱۹۸۳ به موقع پرداخت شد، اما از ژان خواسته شد تا موعد سررسید وام‌هایی را که به عراق داده است، به مدت دو سال به تعویق بیندازد و ژاپنی‌ها هم با بی‌میلی با این پیشنهاد موافقت کردند.

با وجود درآمد اضافی حاصل از صدور نفت از طریق خط لوله‌های عربستان و ترکیه، میزان بدهی‌های عراق با افتتاح پروژه‌های جدید و انعقاد قراردادهای تدارکاتی و سررسید قروض معوقه، افزایش خواهد یافت ...

همچنین افزایش میزان صادرات نفت که با افتتاح خط لوله ترکیه در اواسط ۱۹۸۷ قرار است به سطح دو میلیون بشکه در روز [و با] تکمیل مرحله دوم خط لوله عربستان در ۱۹۸۸ به ۳/۱ میلیون بشکه در روز برسد، به معنی افزایش فروش نفت صادراتی نخواهد بود، چرا که عراق باید برای فروش اضافی نفت، موافقت اوپک را به دست آورد، در نتیجه ممکن است سهمیه‌ای را که اوپک برای عراق تعیین کرده است و میزان آن ۱/۲ میلیون بشکه در روز است، از سوی این کشور نادیده انگاشته شود و علی‌رغم کاهش قیمت نفت سعی کند تا حدی که امکان دارد، نفت خام خود را روانه بازارها کند. به پیش‌بینی تحلیل‌گران، عراق بدون توجه به نظرات و توصیه‌های اوپک به زودی تا سر حد امکان صادرات [نفت] خود را افزایش خواهد داد.»^(۱۰)

صدای امریکا امروز مطلبی از نشریه "واشنگتن تایمز" پخش کرد. که تحلیلی بود به قلم "جوئیس استار" (مدیر برنامه خاورمیانه در مرکز مطالعات استراتژیک و بین‌المللی دانشگاه "جورجتاون") دربارهٔ مسائل اقتصادی عراق. نویسنده کوشیده است ضمن نقد شیوه‌های سوسیالیستی کنونی حاکم بر عراق، چشم‌اندازی از تغییر مدل اقتصاد این کشور به سمت مدل‌های غربی ارائه دهد. در این تحلیل، دولت عراق به کاهش کنترل اقتصاد دولتی و جهت‌گیری به سمت گسترش بخش خصوصی، توصیه شده‌است تا بتواند بر مشکلات و معضلات اقتصادی و اجتماعی آتی در عراق فائق آید. در این گزارش تحلیلی آمده‌است:

«نبردی که تاکنون ۳۷ میلیارد دلار ارز خارجی عراق را به مصرف رسانده و یک وام خارجی حدود بیست میلیارد دلار را که پیش‌تر وجود نداشت، به‌وجود آورده‌است. البته این بدهی، چیزی حدود پنجاه میلیارد دلاری را که اعراب به‌ویژه عربستان و کویت به صورت بلاعوض وام پرداخته‌اند، در برنمی‌گیرد. بدهی‌ها، عراق را ناچار ساخته است زمان پرداخت قراردادهای خارجی‌اش را تغییر دهد، با این حال، مقام‌های بلندپایه عراق چون "طه‌یاسین‌رمضان" معاون اول نخست‌وزیر، معتقدند که سال ۱۹۸۵ آخرین سال بحرانی برای اقتصاد عراق و سال ۸۶ نقطهٔ عطفی برای دههٔ آینده خواهد بود. رمضان فاش ساخت که دولت دو برنامهٔ عمرانی پنج ساله را برای سال‌های ۸۶ تا ۹۰ آماده کرده‌است. یک برنامه بر این تصور قرار دارد که جنگ با ایران به زودی و کم‌تر از دو سال دیگر تمام خواهد شد؛ برنامهٔ دیگر براساس احتمال ادامهٔ نامحدود جنگ تنظیم شده است. اما به گفتهٔ طه‌یاسین‌رمضان در هر دو مورد، عراق در دههٔ ۹۰ با کشوری که متکی به نفت، است متفاوت خواهد بود و به سوی اقتصاد مخلوطی که به مدل غربی نزدیک‌تر است حرکت خواهد کرد.»

مفسر واشنگتن‌تایمز به نقل از رمضان نوشته است: «هدف این است که اقتصاد، از درآمد نفت جدا شود و فرآورده‌های کشاورزی و صنعتی اهمیت پیدا کند. حتی اگر این محصولات به صورت منبع عمده‌ای برای درآمدهای صادراتی درنیاید، عراق از نظر کشاورزی به خود کفایی کامل می‌رسد.» اما "جوئیس استار" توجه می‌دهد: «دولت بعث ظاهراً به خوبی آگاه است که برای رسیدن به این سطح تولید، کنترل دولت بر اقتصاد باید کاهش یابد، بخش خصوصی گسترش یابد و پول‌های بی‌حسابی که قبلاً در راه منافع اجتماعی به مصرف می‌رسید برای سرمایه‌گذاری به کار گرفته شود.» وی امیدوارانه افزوده است: «"طه‌یاسین‌رمضان" معاون اول نخست‌وزیر عراق، با کسانی که معتقدند سوسیالیزم یعنی این که دولت مالک همه چیز باشد، موافق نیست.»

در ادامهٔ تفسیر آمده‌است: «اگر دولت عراق بخواهد برنامه‌ها را به شیوه کنونی‌اش اجرا کند، احتمالاً سال‌های آینده با حذف بسیاری از کارهایی که دولت با کمک‌های خود، قیمت

آن‌ها را پایین نگاه می‌دارد و شاید حتی آنچه عراقی‌ها آن را "امتیازات" می‌نامند، همراه خواهد بود. امتیازها اقداماتی چون دادن اتومبیل‌های تازه برزیلی و ژاپنی به سربازانی که از جبهه بازمی‌گردند تا خانه‌های رایگان برای افرادی که نقش و سهم برجسته‌ای در انجام کارها دارند، در برمی‌گیرد. از این گذشته، عراقی‌ها ممکن است خود را برای نخستین بار با قوانین مالیات بر درآمد به شیوه غرب رو به رو ببینند، اما هر گونه تغییری حتی تدریجی در شیوه زندگی خوب عراقی‌ها، ممکن است مشکلات چندی برای رژیمی به وجود آورد که پایگاه قدرت خود را بر مواد غذایی و مسکن ارزان، مراقبت‌های رایگان بهداشتی، آموزش رایگان و پرداخت یکی از بالاترین مددعاش‌های اولاد در جهان، استوار ساخته است.

به گفته رمضان، پاسخ دولت این است که امتیازهایی برای یک سطح قابل قبول زندگی وجود دارد، پس از آن، امتیازهایی هست که موقتی است و احتمالاً با شرایط تغییر می‌کند، با این حال، مفسر واشنگتن تایمز افزوده است: «برای رژیمی که توانسته است منافع مردم را از گهواره تا گور - که "مارکس" هرگز تصورش را - نمی‌کرد - فراهم آورد و در همان حال، خونین‌ترین جنگ تاریخ معاصر را ادامه دهد، چنین تغییری بدون تردید دشوار خواهد بود.»^(۱۱)

۵۶۱

امروز نیز تحرک ایدایی عناصر ضدانقلاب در جهت مقابله با برگزاری انتخابات ریاست‌جمهوری، با پخش اطلاعیه و ایجاد انفجارات جزئی ادامه یافت.

در تهران انفجار خفیفی در میدان "رسالت" داخل کیسه‌های زباله روی داد که پس از حضور مأموران و مردم، عکس‌های شاه معدوم و مدارکی از اداره "رکن ۳" ارتش مشاهده گردید. همچنین افرادی ناشناس، مغازه قنادی "سجاد" واقع در خیابان سبلان را به آتش کشیدند. صاحب این مغازه را که پدر یک شهید می‌باشد - چندین بار منافقین تهدید کرده و یک بار نیز اتومبیلش را آتش زده بودند.^(۱۲)

یک دستگاه خودرو متعلق به شرکت نفت در شهرستان قم^(۱۳) و دو دستگاه خودرو دیگر (لندرور) متعلق به اداره کشاورزی ارومیه و سپاه شهرستان خوی نیز امروز به آتش کشیده شد.^(۱۴)

در این حال، "فدائیان خلق" شاخه اکثریت، اعلامیه‌هایی در مورد تحریم انتخابات ریاست جمهوری، در خلخال پخش کردند.^(۱۵) رادیو صدای آزاد ایران متعلق به دسته‌ای از سلطنت‌طلبان مقیم خارج کشور نیز از مردم خواست تا با تحریم انتخابات ریاست جمهوری، "رشد ملی و آگاهی و هشیاری" خود را به دنیا اثبات کنند.^(۱۶)

منابع و مأخذ روز شمار ۱۳۶۴/۵/۱۹

- ۱- روزنامه جمهوری اسلامی، ۱۳۶۴/۵/۲۰، ص ۲؛ و: خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه "گزارش‌های ویژه"، شماره ۱۴۴ (۱۳۶۴/۵/۲۰)، ص ۱، از رادیو صوت‌الجماهیر (عراق).
- ۲- خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه "گزارش‌های ویژه"، شماره ۱۴۵ (۱۳۶۴/۵/۲۱)، ص ۸، رادیو کویت.
- ۳- خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه "گزارش‌های ویژه"، شماره ۱۴۴ (۱۳۶۴/۵/۲۰)، صص ۲۷ و ۲۸، رادیو کویت.
- ۴- مأخذ ۳، ص ۲۲، رادیو بی.بی.سی، ۱۳۶۴/۵/۱۹.
- ۵- مأخذ ۳، ص ۲۸، رادیو صوت‌الجماهیر.
- ۶- مأخذ ۳، صص ۲۰ و ۲۱، رادیو بی.بی.سی، ۱۳۶۴/۵/۱۹.
- ۷- روزنامه کیهان، ۱۳۶۴/۵/۲۰، ص ۱ و آخر، خبرگزاری جمهوری اسلامی از تهران، ۱۳۶۴/۵/۱۹.
- ۸- سند شماره ۲۰۰۴۲ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: گزارش روزانه ۱۳۶۴/۵/۳۱، ص ۱۰.
- ۹- روزنامه کیهان، ۱۳۶۴/۵/۱۹، ص ۲۴، خبرگزاری آسوشیتدپرس از آنکارا.
- ۱۰- خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه "گزارش‌های ویژه"، شماره ۱۴۶ (۱۳۶۴/۵/۲۲)، ص ۱۱، به نقل از نشریه "میدل ایست اکونومیک دایجست"، چاپ لندن، ۱۳۶۴/۵/۱۹.
- ۱۱- مأخذ ۳، صص ۱۷ و ۱۸ و ۱۹، رادیو امریکا، ۱۳۶۴/۵/۱۹.
- ۱۲- سند شماره ۲۰۰۳۴ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: گزارش روزانه ۱۳۶۴/۵/۲۱، ص ۱۰.
- ۱۳- سند شماره ۲۰۰۳۶ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: اسناد سیاسی، ۱۳۶۴/۵/۲۳، ص ۱۰.
- ۱۴- سند شماره ۲۰۰۳۵ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: گزارش روزانه ۱۳۶۴/۵/۲۲، ص ۲۰.
- ۱۵- سند شماره ۰۸۷۵۱۳ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: اطلاعات نظامی ستاد منطقه ۲ نجف اشرف (سپاه)، ۱۳۶۴/۵/۲۴.
- ۱۶- خبرگزاری جمهوری اسلامی، ویژه‌نامه "انتخابات ریاست جمهوری و رسانه‌های گروهی جهان"، نشریه شماره ۱۱، ۱۳۶۴/۵/۲۰، ص ۶، رادیو صدای آزاد ایران، ۱۳۶۴/۵/۱۹.